

володіють навиками застосування вогнепальної зброї, проте активне протистояння ворогу та виконання бойових завдань не входить до їх повноважень. Проте в умовах воєнного стану, для забезпечення публічної безпеки та публічного порядку, проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, насамперед на території наближеній до лінії бойових дій, поліцейські вимушені зіткнутися з новими викликами, подолання яких потребує дещо інших навичок.

Слід зауважувати, що на теперішній час є окремі проблемні аспекти в організації діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану, які залишились не відрегульованими Законом «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». Такі проблемні питання не є поодинокі, вони потребують уваги науковців та негайного вирішення, оскільки забезпечення національної безпеки та оборони, відсіч та стримування збройної агресії РФ це є наша спільна, найголовніша мета.

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 28, ст.250.

2. Про введення воєнного стану: указ Президента України від 24.02.2022 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>.

3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: указ Президента України від № 757/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757/2022#n5>.

4. Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

6. Ковбаса В., Кусько Р., Дрозд Т. Дотримання Національною поліцією прав людини в умовах військової агресії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 245-247. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/56.pdf.

Дар'я Лавренко

викладач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро)

ДІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ ЩО ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Головним є усвідомлення і розуміння необхідності забезпечення прав людини при будь-яких обставинах. Найважливішим напрямком міждержавного співробітництва є забезпечення прав людини в умовах збройних конфліктів міжнародного і не міжнародного характеру. Значна кількість внутрішніх збройних конфліктів, що сьогодні відбувається у світі, обумовлює потребу у дослідженні питання про співвідношення норм міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. У контексті збройного конфлікту, що сьогодні відбувається на території України, зазначене питання постає доволі гостро та набуває надзвичайної актуальності. Окреслена проблематика знайшла незначне висвітлення у вітчизняній правовій доктрині, вона лише фрагментарно окреслена у загальних роботах присвячених міжнародному гуманітарному праву.

На жаль, збройні конфлікти, війни - це об'єктивна реальність сучасного етапу розвитку людства. Стан дотримання прав людини та належний рівень їх реалізації залежать не тільки від їх конституційного закріплення й детальної юридичної регламентації, але й від наявності дієвого механізму їх гарантування. Можемо визначити, що саме особисті права та свободи людини – це закріплені правом можливості фізичного існування і духовного розвитку людини. Основні права і свободи людини, закріплені в Конституції України, є непорушними. Складність соціальних процесів, що відбуваються в Україні, полягає у необхідності подальшого створення умов для підвищення ефективності та гарантії забезпечення прав і свобод людини [1].

В умовах збройного конфлікту ця ситуація стає дедалі складнішою. Відповідно до визначення, запропонованого Міжнародним комітетом червоного хреста, збройний конфлікт - це збройне протистояння, що відбувається між державами, або тривале збройне протистояння між

урядовою владою та організованими збройними угрупованнями або ж лише між організованими збройними угрупованнями Своєю чергою, внутрішній (не міжнародний) збройний конфлікт - це збройний конфлікт, що відбувається на території однієї держави і в якому війська жодної іншої держави не беруть участі. Прикладом внутрішнього збройного конфлікту може бути застосування збройних сил держави проти дисидентських або повстанських угруповань або збройне протистояння двох або більше збройних угруповань, що відбувається на території однієї держави, але не обов'язково із залученням регулярних збройних сил [2]. Тому, на нашу думку, варто здійснити низку заходів для перевірки дотримання прав і свобод людини.

У зв'язку з цим у міжнародному праві вже вироблені норми, основне призначення яких полягає в обмеженні вибору методів і засобів ведення бойових дій і заборону найбільш жорстоких і нелюдських з них в тому випадку, якщо не вдається запобігти збройного конфлікту між державами або всередині країни і вичерпані всі можливі засоби його запобігання. Ці норми, які отримали назву «норми міжнародного гуманітарного права», об'єктивно сприяють гуманізації війни та обмеження масштабів і негативних наслідків збройних конфліктів. Основні засади і принципи, які втілені у нормах міжнародного гуманітарного права застосовуються і до не міжнародних збройних конфліктів: у будь-якому збройному конфлікті і за будь-яких обставин сторони мають дотримуватися елементарних міркувань гуманності, задля захисту жертв, зменшення людських страждань, зменшення людських страждань, а також зменшення шкоди, завданої об'єктам, що мають надзвичайно важливе значення для виживання [3].

Отже, сторони конфлікту не є обмеженими у виборі засобів та способів ведення війни, ані у виборі цілей нападу. Так само вони зобов'язані захищати жертв від впливів і наслідків війни. Сторони конфлікту, що дотримуються цих норм і принципів вважаються такими, що поважають міжнародний правопорядок, а ті хто їх порушують та вчиняють міжнародні злочини мають бути притягнуті до міжнародної кримінальної відповідальності. Після Другої світової війни колосальний розвиток отримали ідеї прав людини. Дивовижною особливістю цієї війни з'явилися масові злочини, вчинені не тільки щодо поранених, хворих комбатантів, військовополонених, але і перш за все щодо цивільного населення. Організація Об'єднаних Націй виникла як відповідь народів на агресію і злочин проти людяності, скоєні фашизмом.

Вже в Декларації Об'єднаних Націй, підписаної 1 січня 1942 р. від імені 26 країн антигітлерівської коаліції, її учасники заявили про свою переконаність у тому, що «повна перемога над ворогом» необхідна для захисту життя, волі, незалежності... та для зберегання людських прав та справедливості». Статут ООН покладає на держави зобов'язання дотримуватися основні права і свободи людини, не допускаючи при цьому будь-якої дискримінації щодо раси, статі, мови, релігії (п. 3 ст. 1 Статуту ООН). Більше того, у п. 7 ст. 2 Статуту встановлюється, що принцип невтручання не поширюється на застосування примусових заходів по відношенню до держав, які порушують права людини і громадянина на підставі глав VII Статуту ООН «Дії у відношенні загрози миру, порушень миру й актів агресії». Нині міжнародне право у галузі захисту прав людини цілком свідомо і обдуманно «втручається» у внутрішні справи держав. При всіх відмінностях між гуманітарним правом, застосовуваним під час збройних конфліктів, та правом людини і те, і інше право має загальну мету — забезпечити повагу до людської гідності при всіх обставинах. Тому з історичної точки зору цілком логічно, що всього лише через рік після проголошення 10 грудня 1948 р. Організацією Об'єднаних Націй Загальної Декларації прав людини були прийняті норми гуманітарного права, що відносяться до конфліктів, що відбуваються всередині держави. Кожна зі сторін внутрішнього збройного конфлікту зобов'язана дотримуватися основоположних гуманітарних принципів, закріплених у ст. 3, спільній для всіх чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. Зазначені положення розвинуті та доповнені Другим Женевським протоколом 1977 р. Стаття 3, спільна для Женевських конвенцій, і Другий Женевський протокол мають однакову юридичну силу для всіх сторін внутрішнього збройного конфлікту (як для урядових військ, так і для повстанців). Крім того, як урядові збройні сили, так і війська повстанців мають дотримуватися положень окремих міжнародних договорів, що поширюють свою дію на внутрішні збройні конфлікти, зокрема, Протоколу про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв 1996 р. та Конвенції про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення 1997 р. [1]. Додаткові протоколи до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. Другий Протокол (Протокол II) присвячений захисту жертв збройних конфліктів, які не мають міжнародного характеру. 28 статей цього документа розвивають стислі положення загальної статті 3 і розширюють гуманітарний захист населення під час збройних конфліктів не міжнародного характеру. Протокол II забороняє виносити смертний вирок особам, які не досягли на момент

вчинення правопорушення 18-річного віку, а також вирок не приводиться у виконання у відношенні вагітних жінок і матерів, які мають малолітніх дітей (п. 4 ст. 6). Розділ IV Протоколу II присвячений захисту цивільного населення.

Таким чином, міжнародні договори у сфері захисту прав людини залишаються надзвичайно важливими навіть під час внутрішніх збройних конфліктів. Ймовірно найважливішим є те, що міжнародно-правові інструменти у сфері захисту прав людини сприяють розширенню та уточненню різноманітних режимів захисту, що забезпечуються гуманітарним правом, шляхом прирівнювання зобов'язань у сфері захисту прав людини до елементарних міркувань гуманності, закріплених у спільній статті.

1. Прієшкіна О.В. Забезпечення прав людини в Україні: стан та перспективи. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2017. Т. 200. С. 109–114.

2. Довбиш В.А., Ситор В.М. Проблемні питання гарантування прав і свобод людини і громадянина в умовах збройного конфлікту. *Подільський науковий вісник*. 2019. № 4 (12). С. 127–133.

3. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3081980-u-poloni-okupantiv-dosi-perebuvaut-235-ukrainciv-sbu.html> (дата звернення: 21.11.2020).

Юлія Лебедєва

викладач кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ (м. Дніпро)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ РЕПРОДУКТИВНОГО ВИБОРУ ОСОБИ

Свобода репродуктивного вибору людини є соматичним правом і передбачає можливість особи виключно за власним волевиявленням приймати відповідальне рішення щодо кількості своїх дітей, інтервалів та часу їх народження; здатність мати у своєму розпорядженні необхідну інформацію, засоби та реальну здатність на досягнення максимально високого рівня репродуктивного здоров'я. Своєрідність свободи репродуктивного вибору як об'єкта конституційної охорони полягає в тому, що це репродуктивне право захищається всією системою конституційних прав і свобод.

Правовими гарантіями права на вільний репродуктивний вибір є наступні конституційно-правові норми:

- народження або відмова від народження дитини у шлюбі або поза шлюбом перебуває у взаємозв'язку з правом на особисту свободу, з правом на недоторканність приватного життя та правом особи не зазнавати втручання в її особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (стаття 3, 29, 31 Конституції України);

- право на планування сім'ї, спрямоване на збереження репродуктивного здоров'я особи гарантується правом на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 3, 49 Конституції України) [1].

Варто зауважити, що право на вільний репродуктивний вибір належить насамперед жінці, оскільки саме вона є членом суспільства, що зазнає негативних наслідків та ускладнень в період вагітності, які можуть становити ризик для її здоров'я та/або життя [2]. Для кожної жінки право на вільний репродуктивний вибір та охорону репродуктивного здоров'я передбачає свободу при прийнятті рішення щодо реалізації її репродуктивної функції – настання бажаної вагітності та народження бажаних дітей або використання методів контрацепції; а у разі настання незапланованої вагітності – можливості її переривання в умовах надання доступної, безпечної, ефективної та висококваліфікованої медичної допомоги. Це право також регламентує забезпечення безпечного материнства, умов для охорони здоров'я матері та дитини в період вагітності, під час та після пологів [3].

Важливо, що у сучасному світі поняття репродуктивної свободи набуває набагато ширшого значення, оскільки свобода та особиста недоторканність трактуються досить широко, охоплюючи сферу як біологічного, так і соціального життя [4]. Так, особа повинна мати реальну здатність вільно та відповідально вирішувати питання про бажану кількість дітей, проміжки та час їх народження.

Механізмом реалізації репродуктивних прав є, перш за все, законодавчо передбачена можливість їх повноцінної реалізації, а у разі зазіхань та порушень щодо них – здатність